

Samenvatting richtlijn voor bodemmonitoring en -veerkracht/weerbaarheid (Engelse versie 5 juli 2023).

Unie van Waterschappen – voor intern gebruik

Bijlagen:

- Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Soil Monitoring and Resilience (Soil Monitoring Law))
- Annexes (I – VII)

Deze richtlijn hanteert een gefaseerde aanpak. In de eerste fase ligt de focus op het opzetten van het bodemmonitoringkader en het beoordelen van de situatie van bodems in de hele EU. De richtlijn bevat ook vereisten om maatregelen vast te stellen voor duurzaam bodembeheer en het herstellen van bodems. Het voorstel bevat geen verplichting om gezonde bodems te bereiken tegen 2050 en ook geen tussentijdse doelen op weg daar naartoe. De met deze richtlijn voorgestelde aanpak moet duurzaam bodembeheer en het herstellen van ongezonde bodems op gang brengen. In de tweede fase, zodra de resultaten van de eerste beoordeling van bodems en trendanalyse beschikbaar zijn, zal de Commissie de voortgang richting het doel van 2050 en de ervaring daarmee evalueren. Dat kan - indien nodig – leiden tot een herziening van de richtlijn om de voortgang richting 2050 te versnellen.

Om de druk op bodems aan te pakken en passende maatregelen te identificeren, is het cruciaal dat rekening wordt gehouden met de verscheidenheid aan bodemtypes. De specifieke lokale en klimatologische omstandigheden en het bestaande grondgebruik zijn hierbij maatgevend. Zo zijn bodems die van nature te maken hebben met verzilting, of hier door zeespiegelstijging mee te maken krijgen, uitgezonderd van een criterium voor het zoutgehalte.

Het voorstel bevat bovendien geen maatregelen die betrekking hebben op grondgebruik.

De Bodem is een eindige hulpbron die steeds meer concurrentie ondervindt van verschillende (economische) doelen. Bij grondinname (land take) worden natuurlijke en half-natuurlijke gebieden (inclusief landbouw- en bosbouwgrond, tuinen en parken) omgevormd voor verstedelijking en ontwikkeling tot bedrijven- of industrieterreinen. De bodem wordt vervolgens gebruikt als ondergrond voor constructies en infrastructuur of als directe bron van grondstoffen. De bodem verliest daarmee het vermogen om ecosystemendiensten te leveren. Grondinname treft vaak de meest vruchtbare landbouwbodems, wat de voedselzekerheid in gevaar brengt. Een afgedichte bodem stelt de gebouwde omgeving bovendien bloot aan hogere pieken van wateroverlast en intensere hitte-eiland effecten.

Aanleiding en context voor deze richtlijn

De druk op bodem en land neemt wereldwijd toe. In de EU is 4,2% van het grondgebied verstedelijkt. Grondinname en bodemafdeling gaan voornamelijk ten koste van landbouwgrond. Daarnaast heeft bodemdegradatie invloed op de potentiële langetermijnvruchtbaarheid van landbouwbodems. Geschat wordt dat tussen 61% en 73% van de landbouwbodems in de EU is aangetast door erosie, verlies van organisch koolstof, overschrijdingen van nutriënten, verdichting of secundaire verzilting (of een combinatie van deze bedreigingen). Zonder duurzaam beheer en maatregelen voor bodemherstel zal verslechterende bodemgezondheid een centrale factor worden in toekomstige voedselcrises.

Gezonde bodems zijn essentieel voor het agronomische ecosysteem als geheel. Het behouden of verhogen van bodemvruchtbaarheid op de lange termijn draagt bij aan stabiele of zelfs hogere opbrengsten van gewassen en geeft boeren op de lange termijn productiezekerheid. De beschikbaarheid van gezonde en vruchtbare bodems en land, is cruciaal in de overgang naar een duurzame bio-economie en kan daarom helpen om de waarde van het land te vergroten en te behouden. Maatregelen om de bodemvruchtbaarheid te vergroten, kunnen ook de operationele kosten van agrariërs verminderen.

Extreem weer zorgt voor steeds meer natuurbranden in heel Europa. De omstandigheden die het brandrisico vergroten, zullen toenemen door klimaatverandering, met name de stijgende temperaturen en dalende luchtvochtigheid van ecosystemen, inclusief de bodems. Gezonde bodems, met een goed watervasthoudend vermogen, ondersteunen gezonde ecosystemen met een hogere weerbaarheid.

Dit voorstel schetst de langetermijnvisie om tegen 2050 alle bodems in gezonde staat te hebben. Bescherming, duurzaam gebruik en herstel van bodems wordt daarbij de norm, en een combinatie van vrijwillige en wetgevende maatregelen moet deze doelstellingen bereiken.

Boeren kunnen financiële ondersteuning krijgen voor bepaalde praktijken, bijvoorbeeld onder het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) of het voorstel voor een EU-certificeringskader voor koolstofverwijdering.

Dit voorstel legt een solide en samenhangend bodemmonitoringskader vast voor alle bodems in de EU, dat daarmee het huidige kennishiaat over bodems moet aanpakken. Het zou een geïntegreerd monitoringssysteem moeten zijn op basis van gegevens op EU-niveau, lidstaatniveau en particuliere gronden. Deze gegevens zullen zijn gebaseerd op een gemeenschappelijke definitie van wat een gezonde bodem vormt met ruimte voor lokaal maatwerk.

De bepalingen van dit voorstel hebben betrekking op milieubescherming. De rechtsgrondslag voor dit voorstel is Artikel 192(1) van het Verdrag voor de werking van de Europese Unie, dat de doelstellingen van het EU-milieubeleid specificeert:

- het behouden, beschermen en verbeteren van de kwaliteit van het milieu;
- het beschermen van de menselijke gezondheid;
- het verantwoord gebruikmaken van natuurlijke hulpbronnen;
- het bevorderen van maatregelen op internationaal niveau om regionale of wereldwijde milieuproblemen aan te pakken, met name de bestrijding van klimaatverandering.

De brede waaier aan bodemomstandigheden en -gebruiken in de EU, en de behoefte aan flexibiliteit en subsidiariteit, betekenen dat *een richtlijn* het beste juridische instrument is om de doelen te bereiken. De voorgestelde richtlijn laat zo veel mogelijk ruimte over aan de lidstaten om de aanpak aan te passen aan de lokale omstandigheden en vast te stellen welke maatregelen het meest passend zijn, gegeven de specifieke kenmerken.

Lidstaten moeten tot een norm komen voor het minimale watervasthoudende vermogen van een bodemdistrict
--

Inhoud van de richtlijn

Overwegingen

- De bodem is een essentiële, eindige, niet-hernieuwbare en onvervangbare hulpbron die van cruciaal belang is voor de economie, het milieu en de samenleving.
- Gezonde bodems in goede chemische, biologische en fysieke conditie leveren ecosysteemdiensten die van vitaal belang zijn voor mensen en het milieu.
- Bodemdegradatie kost de Unie jaarlijks tientallen miljarden euro's.
- De Europese Green Deal heeft een ambitieuze routekaart voor een transitie naar een duurzame, eerlijke en welvarende samenleving.
- De Unie heeft zich gecommitteerd aan de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling en haar Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's).
- Een goede financiering is essentieel om over te gaan naar gezonde bodems. Het Meerjarig Financieel Kader biedt verschillende financieringsmogelijkheden voor de bescherming, duurzaam beheer en herstel van bodems.
- Bodems herbergen meer dan 25% van alle biodiversiteit en vormen de op een na grootste koolstofpool van de planeet.
- Overstromingen, bosbranden en extreme weersomstandigheden zijn natuurlijke rampenrisico's van het hoogste belang in heel Europa. De bezorgdheid over droogte en watertekort neemt met het jaar toe.
- Bodemgezondheid draagt direct bij aan de menselijke gezondheid en welzijn. Gezonde bodems leveren veilig en voedzaam voedsel en hebben het vermogen om verontreinigingen te filteren, waardoor de kwaliteit van drinkwater behouden blijft.
- Bodemdegradatie heeft invloed op de bodemvruchtbaarheid, opbrengsten, weerstand tegen plagen en de voedselkwaliteit.

Uitgangspunten

- Lidstaten stellen bodemdistricten in. Bodemdistricten moeten de basisgovernance-eenheden vormen voor het beheer van bodems en het nemen van maatregelen, met name met betrekking tot het monitoren en beoordelen van de bodemgezondheid. Elke lidstaat moet een minimum aantal bodemdistricten instellen, rekening houdend met de omvang van de lidstaat.
- Er is behoefte aan het definiëren van een minimale gemeenschappelijke set meetbare en op bestaande wetenschap gebaseerde criteria, die, als ze niet worden gehaald, leiden tot een kritisch verlies van het vermogen van de bodem om ecosysteemdiensten te leveren.
- Lidstaten moeten de ruimte hebben om de criteria voor sommige van deze bodemdistricten aan te passen op basis van specifieke nationale of lokale omstandigheden.
- Sommige bodems hebben speciale kenmerken, hetzij omdat ze van nature atypisch zijn en zeldzame habitats vormen voor biodiversiteit of unieke landschappen, hetzij omdat ze sterk zijn gewijzigd door de mens. Die kenmerken moeten worden meegenomen in de context van de definitie van gezonde bodems en de eisen om een gezonde bodemconditie te bereiken.
- Het is nodig om landinname en bodemafdicthting te monitoren. Het is vervolgens passend om bepaalde beginselen vast te leggen die de impact van landinname en afdicthting moeten beperken, en die onderdeel vormen van duurzaam bodembeheer.
- De beoordeling van bodemgezondheid op basis van het monitoringsnetwerk moet nauwkeurig zijn en tegelijkertijd de kosten van dergelijke monitoring redelijk houden. Het is daarom passend om criteria vast te leggen voor bemonsteringspunten die representatief zijn voor de bodemconditie van verschillende bodemtypes, gegeven bepaalde klimatologische omstandigheden en landgebruik. De EU kan helpen met verschillende digitale monitoringsprogramma's (met behulp van sensoren), zoals Copernicus.
- Het is gepast om duurzame bodembeheersprincipes vast te leggen om bodembeheerpraktijken te sturen.
- Lidstaten moeten minstens een op risico's gebaseerde aanpak implementeren voor het beheren van (mogelijk) verontreinigde terreinen, rekening houdend met de specifieke milieu-, economische en sociale context. Beslissingen moeten worden genomen op basis van de aard en omvang van mogelijke risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu als gevolg van blootstelling aan bodemverontreinigingen.

Verontreinigde terreinen zijn het gevolg van tientallen jaren industriële activiteit in de EU. Zij brengen risico's met zich mee voor de volksgezondheid en het milieu. Om rekening te kunnen houden met kosten, baten en lokale bijzonderheden, is ruimte nodig voor het bepalen van passende maatregelen voor het beheer van deze terreinen.

Artikelen

1. Deze Richtlijn legt maatregelen vast voor monitoring en beoordeling van bodemgezondheid, duurzaam bodembeheer en verontreinigde terreinen.
2. Deze Richtlijn is van toepassing op alle bodems op het grondgebied van de lidstaten.
3. Definities (belangrijkste):
  - a. 'bodem' verwijst naar de bovenste laag van de aardkorst tussen het gesteente en het aardoppervlak.
  - b. 'land' betekent het oppervlak van de aarde dat niet bedekt is door water.
  - c. 'bodemgezondheid' verwijst naar de fysieke, chemische en biologische toestand van de bodem die bepalend is voor zijn vermogen om te functioneren als een vitaal levend systeem en om ecosysteemdiensten te leveren.
  - d. 'bodemdistrict' betekent het deel van het grondgebied van een lidstaat, zoals afgebakend door die lidstaat in overeenstemming met deze Richtlijn.
4. Lidstaten moeten bodemdistricten instellen in hun hele grondgebied, rekening houdend met bodemtype volgens de Wereldreferentiebasis voor Bodembronnen, klimatologische omstandigheden, milieuzone zoals beschreven in Alterra Rapport 2281 en landgebruik zoals gebruikt in het Landgebruik / Bedekkingsgebied kader Statistische enquête (LUCAS) programma.
5. Lidstaten moeten één bevoegde autoriteit aanwijzen voor elk bodemdistrict dat is ingesteld volgens Artikel 4.
6. Het monitoringkader moet gebaseerd zijn op onder andere de bodemkenmerken en bodemgezondheidscriteria genoemd in Artikel 7; en indien van toepassing de indicatoren voor landinname en bodemafdicthting genoemd in Artikel 7.

7. Lidstaten kunnen de bodemkenmerken en bodemgezondheidscriteria aanpassen die worden genoemd in Deel A van Annex I, overeenkomstig de specificaties genoemd in de tweede en derde kolommen van Deel A van Annex I.
8. Lidstaten moeten bemonsteringspunten bepalen door de methodologie toe te passen zoals uiteengezet in Deel A van Annex II.
9. Een bodem wordt als gezond beschouwd als aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan: (a) de waarden voor alle bodemkenmerken vermeld in Deel A van Annex I en aan de daar vastgestelde criteria en, indien van toepassing, aangepast volgens Artikel 7; (b) de waarden voor alle bodembeschrijvers vermeld in Deel B van Annex I en aan de criteria zoals vastgesteld in overeenstemming met Artikel 7 ('gezonde bodem').
10. Lidstaten moeten duurzame bodembeheerpraktijken definiëren die de principes van duurzaam bodembeheer uit Annex III respecteren, en praktijken die een negatieve invloed hebben op de bodemgezondheid, moeten worden vermeden door bodembeheerders.
11. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat de volgende principes worden gerespecteerd in geval van landinname: (a) vermijden of verminderen van het verlies van het vermogen van de bodem om meerdere ecosysteemdiensten te leveren, inclusief voedselproductie, door: (i) het gebied dat wordt beïnvloed door landinname zo veel mogelijk te verminderen en (ii) gebieden te selecteren waar het verlies van ecosysteemdiensten zou worden geminimaliseerd en (iii) landinname uit te voeren op een manier die de negatieve impact op de bodem minimaliseert; (b) zo veel mogelijk het verlies van het vermogen van de bodem om meerdere ecosysteemdiensten te leveren compenseren.
12. Lidstaten moeten de risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu van potentieel verontreinigde terreinen en verontreinigde terreinen beheren.
13. Lidstaten moeten systematisch en actief alle terreinen identificeren waarvan wordt vermoed dat er sprake is van bodemverontreiniging.
14. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat alle potentieel verontreinigde terreinen die zijn geïdentificeerd volgens Artikel 13, worden onderworpen aan een bodemonderzoek.
15. Lidstaten moeten een specifieke methodologie kiezen voor het bepalen van de site-specifieke risico's van verontreinigde terreinen. Deze methodologie moet gebaseerd zijn op de fasen en vereisten voor site-specifieke risicobeoordeling zoals vermeld in Annex VI.
16. Lidstaten moeten, overeenkomstig paragraaf 2, een register van verontreinigde terreinen en potentieel verontreinigde terreinen opstellen.
17. Gezien de prioriteit voor het duurzame beheer en herstel van de bodem, wordt de uitvoering van deze Richtlijn ondersteund door bestaande Unie-financieringsprogramma's in overeenstemming met hun toepasselijke regels en voorwaarden.
18. Lidstaten moeten om de 5 jaar elektronisch rapporteren over gegevens, trends en voortgang aan het EEA.
19. Lidstaten moeten deze gegevens (artikel 18) toegankelijk maken voor het publiek.

De artikelen 20 tot 27 gaan over juridische basis en adressering.